

УДК 336.1:334.012.64

*О. І. Тимченко,
старший викладач кафедри економіки і права,
Національний університет харчових технологій, м. Київ*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

*О. І. Tymchenko
senior lecturer, department of economics and law,
National University of Food Technologies, Kyiv*

PROBLEMS OF FINANCIAL SUPPORT FOR SMALL BUSINESS DEVELOPMENT

Проведено дослідження сучасного стану та перспектив розвитку малого підприємництва, проаналізовано динаміку основних показників та фінансових результатів діяльності суб'єктів малого підприємництва. Розглянуто особливості основних способів фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва: самофінансування, державне фінансування, банківське кредитування, лізинг, факторинг, венчурне фінансування. Встановлено, що самофінансування переважає у фінансовому забезпеченні розвитку малого підприємництва, проте проблема збитковості вітчизняних малих підприємств стимулює необхідність пошуку інших джерел фінансування. Залучені джерела повинні забезпечувати ефективний розвиток малого підприємництва, проте доступність цих джерел для малого підприємництва на сучасному етапі обмежена в результаті відсутності ефективної державної регуляторної політики та інфраструктури фінансової підтримки малого підприємництва. Виявлено проблеми та запропоновано шляхи підвищення ефективності фінансового забезпечення малого підприємництва на перспективу.

The research of the current state and prospects of small business development was conducted, the dynamics of the main indicators and financial results of the activity of small business entities was analyzed. Features of the main methods of financial support for small business development are considered: self-financing, state financing, bank lending, leasing, factoring, venture financing. It has been established that self-financing prevails in the financial support of the development of small business, but the problem of the loss-making of domestic small enterprises stimulates the need to find other sources of funding. The attracted sources should ensure the effective development of small business, but the availability of these sources for small businesses at the present stage is limited due to the lack of effective state regulatory policy and infrastructure of financial support for small businesses. Problems are revealed and ways of increasing the efficiency of financial support of small business for the future are proposed.

Ключові слова: *мале підприємництво; розвиток; фінансове забезпечення; самофінансування; державне фінансування; банківське кредитування.*

Keywords: *small business; development; financial support; self-financing; state financing; bank lending.*

Постановка проблеми. В умовах посилення світової економічної конкуренції, кризових явищ в економіці України, проблем політичного характеру, надзвичайно важливим завданням є створення сприятливого клімату для розвитку малого підприємництва. Важливу роль у такому стимулюванні розвитку малого підприємництва відіграє створення належного фінансового забезпечення. Питання фінансового забезпечення є невід'ємною складовою будь-якого суб'єкта підприємництва, так як характеризує рівень стабільності грошових надходжень і прибутковості; формування фінансових ресурсів для започаткування, ведення поточної операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; забезпечує виконання фінансових зобов'язань перед діловими партнерами, бюджетом і цільовими фондами. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємства є економічною передумовою його діяльності та, як наслідок, насичення ринку товарами, роботами та послугами. Увага приділяється саме малому підприємництву, тому, що воно залучає населення до участі й реалізації підприємницьких здібностей, та є фундаментом для розвитку середнього бізнесу, на який припадає найбільша частка реалізації продукту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу економічної природи та особливостям малого підприємництва приділено увагу такими вченими як З. С. Варналій, К. О. Ващенко, Д. А. Ляпін, О. В. Кушель. Висвітленню фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання присвятили свої праці українські науковці І. О. Бланк, Т. Васильців, Л. Воротіна, В. Є. Вороткін, Т. Ковальчук, В. П. Кудряшов, П. С. Рогожин, В. Г. Федоренко. Розгляд теоретичних і практичних ознак проводили економісти-фінансисти: М. Д. Білик, П. Ю. Буряк, О. В. Крохмаль, Я. П. Онищук, С. К. Реверчук. Загалом вітчизняні вчені приділяють багато уваги питанням розвитку малого підприємництва, але одна з найважливіших проблем – проблема його фінансового забезпечення в умовах обмеженості фінансових ресурсів – потребує подальшого дослідження.

Метою даної статті є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку малого підприємництва, висвітлення проблем та пошук шляхів підвищення ефективності фінансового забезпечення малого підприємництва на перспективу.

Виклад основного матеріалу. Роль та значення малого підприємництва для розвитку економіки держави переоцінити неможливо: малі підприємства в значній мірі вирішують проблеми зайнятості населення; забезпечують формування конкурентного середовища; оперативно реагуючи на зміни кон'юнктури ринку, підвищують гнучкість економіки країни; стимулюють розвиток економіки шляхом забезпечення приросту валового внутрішнього продукту. Не зважаючи на ряд прийнятих останнім часом вищими органами державної влади нормативних документів, розвиток малого підприємництва здійснюється нерівномірно і хаотично в несприятливому макро- і мікросередовищі, яке породжує численні перешкоди та проблеми, на які наштотуються малі підприємства в процесі їх функціонування. В Україні мале підприємництво поки ще не відіграє суттєвої ролі в забезпеченні економічного зростання, тенденції його розвитку носять негативний характер, що підтверджується аналізом даних офіційної статистики (табл. 1).

Наведені дані таблиці свідчать про те, що за 2010-2016 роки мале підприємництво не набуло істотного розвитку, кількість суб'єктів малого підприємництва у 2016 р. при порівнянні з 2010 р. скоротилась на 311970 од., зокрема відбулося зниження кількості малих підприємств на 66087 од. та фізичних осіб-підприємців – на 245883 од., також спостерігається скорочення кількості зайнятих працівників на 1086,8 тис. осіб.

Таблиця 1.
Динаміка основних показників розвитку малого підприємництва

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість суб'єктів малого підприємництва, одиниць	2162004	1679902	1578879	1702201	1915046	1958385	1850034
% до попереднього року	x	77,70	93,99	107,81	112,50	102,26	94,47
Малі підприємства, одиниць	357241	354283	344048	373809	324598	327814	291154
відсотків до загальної кількості суб'єктів МП	16,5	21,1	21,8	22	16,9	16,7	15,7
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	78	77	76	82	76	77	68
Фізичні особи-підприємці, одиниць	1804763	1325619	1234831	1328392	1590448	1630571	1558880
відсотків до загальної кількості суб'єктів МП	83,5	78,9	78,2	78	83,1	83,3	84,3
на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	394	290	271	292	370	381	365
Кількість зайнятих працівників - усього, тис. осіб	4958,6	4442	4285,2	4291,2	4115,2	3838,7	3871,8
% до попереднього року	x	89,58	96,47	100,14	95,90	93,28	100,86
малі підприємства, тис. осіб	2164,6	2091,5	2051,3	2010,7	1686,9	1576,4	1591,7
% до загальної кількості зайнятих працівників	43,6	47,1	47,9	46,9	41	41,1	41,1

фізичні особи-підприємці, тис. осіб	2794	2350,5	2233,9	2280,5	2428,3	2262,3	2280,1
% до загальної кількості зайнятих працівників	56,4	52,9	52,1	53,1	59	58,9	58,9
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами малого підприємництва, млн. грн.	779198	807777	916287	933718	981300	1318974	1651982
% до попереднього року	х	103,67	113,43	101,90	105,10	134,41	125,25
малі підприємства, млн. грн.	568267	607782	672653	670259	705001	937113	1177385
% до загального обсягу	72,9	75,2	73,4	71,8	71,8	71	71,3
фізичні особи-підприємці, млн. грн.	210931	199995	243634	263459	276300	381861	474597
% до загального обсягу	27,1	24,8	26,6	28,2	28,2	29	28,7

Джерело: складено автором за даними [1]

Зниження кількості малих підприємств та скорочення чисельності зайнятих у сфері малого підприємництва пов'язані із погіршенням його фінансового стану. Загалом, структурний розподіл прибуткових і збиткових малих підприємств протягом аналізованого періоду має позитивну динаміку (табл. 2).

Якщо у 2010 році частка прибуткових малих підприємств становила 58,6%, збиткових – 41,4%, то у 2016 р. – 73,3% і 26,7% відповідно. Також спостерігається скорочення суми загального збитку малих підприємств за 2015-2016 роки, якщо у 2014 році сума загального збитку малих підприємств становила 175262,4 млн. грн., то у 2016 році скоротилася на 151111 млн. грн. і склала 24151,4 млн. грн. Проблема збитковості вітчизняних малих підприємств є особливо важливою при дослідженні питання фінансового забезпечення їх розвитку. Адже саме за рахунок прибутку та амортизаційних відрахувань можливо здійснювати самофінансування діяльності та розвитку. Власне, не отримання прибутку, тобто збиткова діяльність малих підприємств стимулює необхідність пошуку інших джерел фінансування чи зумовлює припинення діяльності підприємства [2].

**Таблиця 2,
Динаміка фінансових результатів малих підприємств, млн. грн.**

	фінансовий результат (сальдо)	підприємства, які одержали прибуток		підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
2010	-15647,1	58,6	27770	41,4	43417,1
2011	-5057,3	65	36975,6	35	42032,9
2012	-9254,0	64,4	39794,1	35,6	49048,1
2013	-25057,9	66	39640,9	34	64698,8
2014	-175262,4	66,5	49156,1	33,5	224418,5
2015	-111906,0	73,9	95483	26,1	207389
2016	-24151,4	73,3	107312,5	26,7	131463,9

Джерело: складено автором за даними [1]

Враховуючи, що рівень прибутковості малого підприємництва відносно невисокий (лише 73,3% підприємств одержали прибуток у 2016 р.), можна стверджувати, що вирішальну роль у фінансовому забезпеченні розвитку даних суб'єктів відіграють саме залучені кошти.

Виділяють наступні способи фінансового забезпечення суб'єктів малого підприємництва [3]: самофінансування, фінансування через механізми ринку капіталу, банківське кредитування, бюджетне фінансування, а також альтернативні способи фінансування (лізинг, факторинг, венчурне фінансування). Розглянемо детальніше вищенаведені способи фінансування суб'єктів малого підприємництва в Україні.

На сьогоднішній момент самофінансування переважає у фінансовому забезпеченні розвитку малого підприємництва. За даними державної служби статистики України у 2012 році основним джерелом інвестування для всіх суб'єктів господарювання залишалися власні кошти, що складало 59,2% від загального обсягу фінансування в середньому по Україні, кредити й інші зовнішні позики – 16,1%, кошти з держбюджету і місцевих бюджетів – 6,3% і 3,2% відповідно [4]. У 2016 році більшість підприємств задовольняли потреби у фінансуванні капітальних інвестицій за рахунок власних коштів (69,4%) [5]. На жаль, на сьогодні відсутня достовірна статистична інформація щодо обсягів самофінансування малого підприємництва на сучасному етапі, хоч можна зробити висновок, з врахуванням ситуації на фінансово-кредитному ринку, що дані тенденції лише

посилилися [6]. Також однією з проблем дослідження самофінансування розвитку малого підприємства є тіньовий характер вітчизняного бізнесу, і, відповідно, приховування реальних даних щодо формування прибутків та їх розподілу [2]. Окремо слід зазначити, що фактична структура джерел формування фінансових ресурсів для суб'єктів малого підприємництва має свої особливості та певні об'єктивні обмеження у використанні. Наприклад, обсяги власних фінансових ресурсів у малих підприємств, як правило, є обмеженими, через що суб'єкти малого бізнесу часто не мають можливості реалізовувати витратні інвестиційні проекти, а відсутність ефекту масштабу обмежує проведення самостійних досліджень у сфері високотехнологічних інновацій.

Активізація фінансово-кредитних та інвестиційних процесів державної фінансової підтримки суб'єктів малого підприємництва реалізовується через виконання завдань «Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва», що спрямована на [7]: формування мережі регіональних фондів підтримки підприємництва та кредитно-гарантійних установ; розроблення та запровадження ефективних кредитно-гарантійних механізмів мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва; створення та підтримку фінансових інститутів, які працюють на розвиток малого підприємництва.

Фінансове забезпечення реалізації даної програми відбувається за рахунок коштів державного бюджету. Варто відзначити, що ресурси державного фінансування перерозподіляються через програму «мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва». Кошти виділяються на підвищення загального соціально-економічного рівня життя населення країни, розподіляються по галузям, у тому числі на розвиток малого підприємництва, з метою одержання в перспективі мультиплікаційного ефекту [8]. Практика показує, що даних ресурсів виділяється недостатньо для отримання бажаного економічного ефекту, негативну роль відіграє значна частка тіньової економіки та наявність корупційних схем. На регіональному рівні підтримка розвитку малого підприємництва здійснюється через реалізацію регіональних та місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва. Головним завданням програм у сфері фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки є об'єднання фінансових можливостей всіх джерел підтримки малого підприємництва в регіоні та створення механізмів ефективного цільового використання виділених фінансових ресурсів. Проте, на практиці мають місце значні диспропорції у здійсненні фінансування за регіонами країни, в частині регіонів в окремі періоди взагалі не були затверджені відповідні обсяги коштів для реалізації заходів щодо підтримки малого підприємництва [6].

За результатами проведеного аналізу державного фінансового забезпечення виявлено такі необхідні заходи стимулювання розвитку малого підприємництва [2]: відновлення прямого фінансового забезпечення шляхом надання адресної цільової допомоги, субвенцій, грантів для створення та функціонування пріоритетних видів діяльності, конкретних підприємств, нових робочих місць; відновлення відшкодування частини вартості кредитів, тим самим створюючи умови спрощення і доступності отримання кредитів; формування дієвої та ефективної фінансово-кредитної політики держави, направленої на здешевлення кредитів та їх більшу доступність для малого бізнесу; посилення співпраці з міжнародними організаціями та фондами, що стимулюють розвиток малого бізнесу як з боку банківських установ так і державних регулюючих органів; стимулювання сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Залучення банківського кредиту є класичною технологією запозичення необхідних фінансових ресурсів. Банківські кредити спрямовуються переважно на придбання основних засобів і поповнення обігових коштів, збільшення виробничих запасів тощо. До банківського сектору на 01.01.2018 р. входять 82 ліцензованих банків, з яких 39 - мають іноземні інвестиції, 18 банків зі 100% іноземним капіталом [9]. Мале і середнє підприємництво має обмежені можливості для отримання кредитів: лише 26,7% малих і 33,2% середніх підприємств планують подати заявку на отримання кредиту в найближчий час (аналітичний звіт «Ділові очікування підприємств України» за I квартал 2017 р., Національний банк), незважаючи на зростання потреби в зовнішньому фінансуванні. Така ситуація є наслідком високих відсоткових ставок, надмірних вимог щодо забезпечення і складних процедур. Так, за даними Держстату, 7,1% загального обсягу капітальних інвестицій у 2016 році фінансувалися за рахунок банківських кредитів та інших позик. Близько 24 банків здійснюють фінансування малого і середнього підприємництва (12 - на загальнодержавному рівні та 12 - на регіональному рівні) [5]. Станом на 01.01.2014 р. сума кредитів, наданих банками України суб'єктам господарювання, склала 698 млрд. грн. Станом на 01.01.2016 р. обсяг кредитів зріс до 819 млрд. грн. При цьому питома вага кредитів малого підприємництва в кредитному портфелі банків упродовж 01.01.2013 – 01.01.2016 рр. становить менше 20% [10].

Починаючи з 2013 р. в результаті підвищення ризиків кредитування і нестабільності ринкової ситуації значно зросла вартість кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання і на сьогодні складає 16–22% річних. Ставки кредитування для малого і середнього підприємництва значно вищі, ніж для великих підприємств, що ускладнює їх доступ до фінансових ресурсів.

Структура банківських кредитів, наданих малому підприємству, свідчить про переважно короткий строк кредитування та спрямування коштів в промисловість (42%), оптову та роздрібну торгівлю (майже 35%), тобто види діяльності з коротким операційним циклом. Короткий строк кредитування обумовлений: недостатністю довгострокових ресурсів у вітчизняних банків, обмеженим доступом до запозичень на міжнародних ринках, збільшенням резервів в результаті високої проблемності кредитних портфелів, погіршенням платоспроможності позичальників внаслідок рецесії в економіці. Таким чином, серед проблем банківського кредитування малого підприємництва слід виділити наступні [10]: високі ризики кредитування;

недостатність та висока вартість кредитних ресурсів; відсутність у МСП ліквідного забезпечення; короткий строк кредитування; невисока рентабельність кредитування для банків; недосконалість нормативно-правової бази; труднощі об'єктивної оцінки реальної кредитоспроможності малого підприємництва; зниження мотивації частини банків до кредитування внаслідок розміщення ними коштів на депозитних сертифікатах НБУ; зниження доходів і кредитоспроможності малого підприємництва; брак довгострокових коштів у банків.

Для суб'єктів малого підприємництва, яким для роботи необхідне нове обладнання (зокрема промислове і сільськогосподарське), але які не використовують можливості кредитування, лізинг є ефективним способом фінансування їх потреб, зокрема шляхом ведення податкового обліку, що використовується рідко. Протягом дев'яти місяців 2016 р. укладено 7401 договір фінансового лізингу на суму 7,8 млрд. гривень. Вартість договорів фінансового лізингу станом на 30 вересня 2016 р. становить 23,9 млрд. гривень, які переважно використані для придбання транспорту та сільськогосподарської техніки [5]. Попит на послуги з лізингу з боку суб'єктів малого підприємництва може бути збільшений у разі проведення заходів з підвищення рівня обізнаності щодо лізингу для обладнання і залучення більш широкого спектру обладнання на умовах лізингу. Високі відсоткові ставки і відсутність податкових пільг для підприємств за спрощеною системою оподаткування (без податку на додану вартість та податку на прибуток) можуть обмежити попит на послуги з лізингу для суб'єктів малого підприємництва. Законодавство про фінансовий лізинг повинне бути переглянуто відповідно до міжнародної практики з метою сприяння комплексному удосконаленню механізмів здійснення операцій, створенню необхідних умов для залучення із застосуванням таких механізмів інвестицій в оновлення основних засобів суб'єктів малого підприємництва, що слід поєднувати з популяризацією лізингу через лізингові асоціації та об'єднання підприємств.

Спосіб для отримання суб'єктами малого підприємництва доступу до фінансування з використанням їх дебіторської заборгованості як застави є ефективним способом розв'язання проблеми фінансування. Збільшення обсягу оборотного капіталу є можливим, оскільки у 2015 році суб'єкти малого і середнього підприємництва мали дебіторську заборгованість на рівні 69,2% річного обсягу реалізованої ними продукції. Протягом дев'яти місяців 2016 р. фінансові компанії уклали 14521 договір факторингу на загальну суму 11,3 млрд. грн. Більшість з таких договорів (понад 80%) була переуступкою проблемної заборгованості фінансових інститутів надавачам факторингових послуг [5]. Користуючись класичним факторингом, мале підприємство отримує можливість: розширювати частку компанії на ринку за рахунок залучення додаткових оборотних коштів; отримувати додатковий прибуток за рахунок поповнення оборотних коштів і збільшення обсягу продажів; формувати нові конкурентні переваги за рахунок надання покупцям тривалих відстрочок платежу; подолати проблеми касових розривів за рахунок індивідуального графіка проведення операцій із фінансування.

Венчурний капітал та інші форми фінансування, зокрема бізнес-ангели чи краудфандинг, на сьогодні не дуже активно використовуються новоствореними суб'єктами малого підприємництва, що мають потенціал до зростання. Альтернативні джерела фінансування залишаються найбільш поширеним джерелом отримання капіталу для малого підприємництва. Законодавство сприяє створенню сприятливих умов для венчурних фондів: у 2015 році такі фонди мали у своїх активах 232 млрд. грн. [5], але вони переважно використовувалися холдинговими компаніями з управління активами з метою податкової оптимізації та захисту конфіденційності. Існує кілька діючих венчурних фондів, але вони не є сфокусованими на малому підприємстві. Законодавством не визначені спеціальні умови для краудфандингу, але його застосування можливе в рамках загального договірної права. Проведення аналізу удосконалення законодавства з метою запобігання неправомірному використанню венчурних фондів під час забезпечення надання переваг інвесторам сприятиме збільшенню обсягу такого фінансування, в тому числі для суб'єктів малого підприємництва. Венчурне фінансування має такі характеристики [3]: фінансові засоби вкладаються у венчурний бізнес без матеріального забезпечення і без гарантій, при цьому інвестори ідуть на великий ризик; передбачається обов'язкова пайова участь інвестора у статутному капіталі фірми в прямій чи опосередкованій формі (як правило, пай не перевищує 50%); засоби надаються на довготривалий термін і на безповоротній основі, тому в більшості випадків інвестори чекають 3-5 років, щоб упевнитися в перспективності вкладень; передбачається активна участь інвестора в управлінні підприємством, яке фінансується. Інвестори часто не обмежуються наданням коштів, а й здійснюють різноманітні управлінські, консультативні та інші ділові послуги венчурній фірмі, не втручаючись при цьому в оперативне управління її діяльністю.

Висновки. Проведені дослідження показали, що в умовах глибокої системної соціально-економічної кризи для малого підприємництва в Україні катастрофічно скорочуються як ендогенні (власний капітал, нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування тощо), так й екзогенні (позикові кошти, лізинг, іноземні інвестиції тощо) фінансові ресурси для свого розвитку. Політика дерегуляції, що проводиться на державному рівні є необхідною умовою для нормального функціонування малого підприємництва, але без державного регулювання сфери фінансового забезпечення малого підприємництва неможливо становлення підприємств-початківців (start-up), зростання інноваційного підприємництва й виходу його на нові зовнішні ринки, формування середнього класу, вирішення множини соціальних питань внаслідок скорочення кількості робочих місць. Структура фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва неоптимальна: переважною формою фінансування є самофінансування, в той час як саме залучені джерела повинні забезпечувати ефективний розвиток малого підприємництва. Доступність цих джерел для малого підприємництва на сучасному етапі обмежена в результаті відсутності ефективної державної регуляторної політики та інфраструктури фінансової підтримки малого підприємництва. Значною мірою всі вищезазначені проблеми

фінансового забезпечення малого підприємництва перебувають у залежності від кризових явищ, які мають місце у вітчизняній економіці. Проведення активних економічних реформ, стабільна політична ситуація, припинення військової агресії з боку Росії сприятимуть стабілізації і подальшому зростанню економіки, що в свою чергу, розширить джерела фінансування, підвищить ефективність фінансового забезпечення, активізує розвиток малого підприємництва в цілому.

Література.

1. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва» / Державна служба статистики України, 2017. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
2. Сирветник-Царій В. В. Сучасні реалії фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні / В. В. Сирветник-Царій // Науковий вісник Мукачівського державного університету. — 2016. — № 2. — С. 181–187.
3. Оксенюк К.І. Фінансове забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні / К.І. Оксенюк // Науковий журнал «Молодий вчений». — 2017. - №7 (47). - С. 440-443. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/7/98.pdf>
4. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 року №504-р «Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року» // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80>.
6. Попович Д.В., Блискун О.З. Проблемні аспекти фінансового забезпечення малого підприємництва в Україні / Д.В. Попович, О.З. Блискун // Науковий журнал «Молодий вчений». — 2018. - №3 (55). - С. 685-688. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/151.pdf>
7. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України від 21 грудня 2000 № 2157-III із змінами і доповненнями [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
8. Кугій А.А. Структурний аналіз фінансового забезпечення малого підприємництва / А.А. Кугій, С.М. Сокотенюк // Економічний вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». — 2015. — №12. — С. 238–245 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/45521>.
9. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>.
10. Жежерун Ю. В. Міжнародний досвід банківського кредитування малого і середнього підприємництва / Ю. В. Жежерун // Фінансовий простір. — 2017. - № 1 (25). — С. 27-32.

References.

1. State Statistics Service of Ukraine (2017), Statistical collection “Activities of subjects of large, medium, small and microenterprises”, available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 2 August 2018).
2. Syrvetnyk-Tsarjij V. V. (2016), “Modern Realities of Financial Support for the Development of Small Entrepreneurship in Ukraine”, *Scientific Bulletin of the Mukachevo State University*, vol. 2, pp. 181–187.
3. Okseniuk K.I. (2017), “Financial support of small business development in Ukraine”, *scientific journal “Young Scientist”*, [Online], vol. 7 (47), available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/7/98.pdf> (Accessed 2 August 2018).
4. State Statistics Service of Ukraine (2018), “Official site of the State Statistics Service of Ukraine”, available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 2 August 2018).
5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2017), Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 24, 2017 No. 504-r “On Approval of the Strategy for the Development of Small and Medium Enterprises in Ukraine until 2020”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80> (Accessed 2 August 2018).
6. Popovych D.V., Blyskun O.Z. (2018), “Problematic aspects of financial support of small business in Ukraine”, *scientific journal “Young Scientist”*, [Online], vol. 3 (55), available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/151.pdf> (Accessed 2 August 2018).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine “About the National Program for Promotion of Small Entrepreneurship in Ukraine”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/> (Accessed 2 August 2018).
8. Kuhij A.A., Sokoteniuk S.M. (2015), “Structural analysis of financial support of small business”, *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, [Online], vol. 12, available at: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/45521> (Accessed 2 August 2018).
9. The National Bank of Ukraine (2018), “Official website of the National Bank of Ukraine”, available at: <https://www.bank.gov.ua> (Accessed 2 August 2018).
10. Zhezherun Yu. V. (2017), “International experience of bank lending to small and medium business”, *Financial Space*, vol. 1 (25), pp. 27-32.